

Egy szabadulóművész tollából

Rövid, súlyos, jelentős könyv ez a műfaja szerint kettős portréba csomagolt fejlődésregény. A címlap is a grafikusművész-végzettségű szerző munkája. Nyilván szándékosan alkotta meg az idei könyvhét legkevésbé csalogató borítóját. Mert szinte alig kivehető, mi van rajta: egy oldalra és lefelé néző, cigarettázó férfi, jé, tényleg, a címben szereplő főhős. A cím első hallásra fából vaskarika, később is az marad. A könyvet maga a szerző tördelte, valóban lábjegyzet formájúra. És persze a lábjegyzeteknek is vannak lábjegyzetei, ami furán veszi ki magát. Ugyancsak mellbe vágja az olvasót, hogy a szerző mindvégig konzekvensen „pesti kisfiúnak” nevezi magát, és egyes szám harmadik személyben beszél.

De ezzel abba is hagyom a problémák sorolását. Minden olvasó, aki átrágtta magát az első húsz oldalon, ahol sokat kell kapkodnia a fejét, elnyeri méltó jutalmát. Lassanként azt is megértjük, hogy ez az egyetlen forma, amiben a szerző képes volt megírni ezt a könyvet.

Nagy ember gyermekének lenni áldás és átok – a *Száztizenegy lábjegyzet* mindkettőnek bőséges példatára. Lassanként kiderül, hogy a kötet egy szabadulástörténet arról, hogyan találja meg saját útját. Apja szobrásznak szánja, és nemigen tud belenyugodni, hogy előbb grafikusként végez, aztán ábrázoló geometriát tanít különféle főiskolákon, rövid időre csillagvizsgáló igazgató lesz, majd egy éles váltással műfordító. Az hagyján, de van mersze elválni, ami apja szemében „félbehagyás”, áttételesen Istennel való dacolás.

A könyvben száznál is több valóságos, monogrammal jelölt alak kavarog, pontosabban az igazán közeli személyeken kívül csak a vezetéknevet helyettesíti a kezdőbetű. A főszereplő mindig „M. I.”, anyja a jelentős textilművész pedig „Sz. M.” A szerző nagyon jó megfigyelő, az észlelt jelenségekből élvezetes sűrítmény-labdacsokat állít elő. Például arról, hogy a ritmus milyen fontos volt az apja életében. A mise után például tiltotta az azonnali rendetlenkedést. „*A templomból jössz!*” – oltotta le a szerzőt vagy kisebb testvéreit rendszeresen apja vagy anyja. „*M. I. időt és rangot, méltóságot és keretet adott a különböző tevékenységeknek; akarta, hogy módjuk legyen megkezdődni, kiteljesedni, majd lecsengeni. (...) Fontosnak tartotta, hogy a cselekvéseknek ugyanolyan ívük: felszárnyalásuk, röptük és elcsendesülésük legyen, mint az emberéletnek.*” (Az egész erről szóló részt ld. a Mellékletben.)

Kiemelkedő szócikkek (pardon, lábjegyzetek) szólnak arról, hogy apjából teljesen hiányzott a humor. A humortalanság egyébként nem jelentette azt, hogy sose volt vidám, sőt. M. I. hiába próbálkozott többször az angol nyelv elsajátításával, semmilyen idegen nyelven nem tudott megszólalni. Barátai tolmácsoltak neki, akár Károly angol trónörökössel, akár XVI. Benedek pápával beszélgetett. Ilyen esetekben minden mondatot így kezdett: „*Mommegneki, hogy.*”

Lassanként esik le az olvasónak, hogy a szerző nem tekinti feladatának apja építési munkásságának értékelését. Ez akkor lesz igazán világos, amikor egyszer kivételt tesz, és a sevillai pavilon helyszíni megtekintésekor nem palástolja csodálatát. A 103. lábjegyzetben aztán mások szájába adva megsemmisítő kritikával él. „*M. I.-vel szemben hol elismeréssel és csodálattal, hol gúnnyal vagy rosszindulattal nemegyszer fogalmazódott meg a kétségkívül találó megállapítás, hogy az épületei voltaképpen szobrok – vagyis: (1.) lakhatatlanok, célszerűtlenek, hivalkodóak, értelmetlenek és valójában nem egyebek, mint egy zavaros elméjű dilettáns megmosolyogtató műfaji tévedései; illetve (2.) az emberi szellemnek a praktikum száraz és fantáziátlan szempontjain felülemelkedő, eleven lényre magasztosult, a szemmel nem látható létezők világát a tapintható valóságban megidéző ősi, és egyben végtelenül modern, igaz hajlékai. M. I.-t nem érdekelte sem a fröcskölés, sem a tömjénezés – a gyalázkodás lepattant róla, a hízlegést meg nem igényelte (noha a pesti kisfiú gyakran érezte úgy, hogy a kellenél türelmesebben viseli, illetve nem undorodik tőle eléggé – 109. láb.). Az épületek megmintázott, testet öltött lény voltát tá-*

masztja alá, hogy nemcsak arcuk van, hanem erős, konok és olykor uralkodni vágyó személyiségük is; bennük nemhogy lakni, de akár csak tartózkodni is feladat (99. láb.).”

Mindez – kár lenne tagadni – szöges ellentétben áll mindazzal, amit az építészet alapfeladatáról (a funkció szolgálata) évtizedek óta konszenzus övez.

És mintha ez nem lenne elég, a 155. oldalon fordulat kólintja fejbe az olvasót: kiderül, hogy M. I. nem vér szerinti apja a szerzőnek, hanem óvodás korában fogadta örökbe és vette a nevére, de naiv módon azt tervezte, hogy a „felcseperítés” után majd visszaadja ugyancsak Imre keresztnévű apjának. Erre azonban különféle okokból persze nem került sor.

Annyira meglepődtem a fordulaton, hogy a könyv elejét újra elolvastam. Ott persze nagyon légiessen és hangsúlytalanul szerepel egy sportcsarnoki bemutatkozás, de hajlunk arra, hogy itt a hidegvérrel elkövetett félrevezetés esetével, azaz írói fogással állunk szemben.

M. I. portréja nem lehetne teljes ún. „közéleti szereplésének” taglalása nélkül. Mindezt a szerző szeretettel, de vitriolos gúnnyal, alulnézetből ecseteli.

A szerzőben igazi írói kvalitások szunnyadnak. Lehet, hogy arra tart? Talán maga is meglepődött, hogy apja halála után képes volt – alighanem szükségből – a Makona Építésziroda ügyvezetését átvenni. Ha írni akar, akkor meg kell várnia a nyugdíjas éveket.

A *Száztizenegy lábjegyzet* egy szálanként, gondosan összerakott szénakazal. Megérdemli, hogy megtalálja értő olvasóit.

(Park Könyvkiadó, 2019. Borítóterv és borítófotó: Makovecz Benjamin.
Felelős szerkesztő: Szalay Marianne. 242 o., 2950 forint)

Török András